

CULTURA DE LA QUEIXA I GRASSOFÒBIA

Dismorfòbia o discriminació?

Ramon Alcoberro

La cultura de la queixa (1993) és un assaig del crític d'art neoconservador australià Robert Hughes (1938-2012), un paio que també va escriure un llibre gruixut sobre Barcelona (1992). Hughes hi satiritzava la tendència postmoderna (i molt especialment nord-americana) a considerar que les persones que vivim en societats democràtiques sempre ens sentim bons, sants, purs i innocents. Passi el que passi, mai no acceptem tenir la culpa de res. Ens autoconiderem víctimes d'un sistema que tampoc volem caviar i procurem carregar les nostres responsabilitats als altres o les circumstàncies. Hughes deia coses com ara que: "l'omnipresent recurs al victimisme culmina la tradicionalment tan apreciada cultura americana de la terapèutica" i considerava que estem en una època "obsedida amb les teràpies y farcida de desconfiança envers la política formal; escèptica sobre l'autoritat i pressa de la superstició; amb el seu llenguatge polític corroït per la falsa pietat i l'eufemisme". Els qui lluiten contra la grassofòbia estan afectats per la cultura de la queixa?

Per a molts dels seus crítics el fet que les persones grasses, els curbis, es queixin per la seva situació de discriminació constitueix, purament simple, una extravagància. No té cap sentit considerar una injustícia el fet d'estar gras perquè no hi ha un causant d'aquesta injustícia, o la causa és l'excés de menjar que cometem, irreflexivament, els mateixos que se'n queixen. Si algú ha nascut amb una determinada càrrega genètica, que el predetermina a engreixar-se això no pot considerar-se una injustícia. Serà, en tot cas, un atzar o un entrebanc lamentable. I si algú s'engreixa perquè és incapaç d'autocontrol en menjar, és cosa seva. De manera que parlar de "culpables" resulta absurd. Ara bé, la qüestió mereixeria una reflexió una mica més acurada. La discriminació per grassofòbia és una expressió contemporània de la cultura de la queixa?

Vet aquí una pregunta important, però que demana alguna precisió abans de poder respondre-la. Sempre que un grup minoritari ha protestat per la seva situació, la primera temptació dels qui l'oprimeixen és considerar que exagera. Els opressors estan convençuts a tot arreu i en qualsevol qüestió que l'oprimint en fa un gra massa; que sobreactua per buscar la compassió o, en segons quins casos, per aconseguir uns beneficis o uns tractes injustificats. El tema de la grassofòbia no és cap excepció. Presentar com a "oprimida" una gent opulenta que es queixa de discriminació per estar grassa quan al món hi ha molta gent que passa gana, potser grinyola. Pot semblar incongruent (i fins i tot un pel cínic) que una gent que (suposadament) menja en excés es lamenti, quan hi ha qui no pot ni prendre un cafè perquè té la butxaca buida. A l'Estat espanyol i, sobretot, en grups d'extrema dreta, s'ha posat de moda a principis de la dècada del 2020 bescantar la gent que s'indigna malgrat ser membres de grups privilegiats. Com si pel fet de ser ric no et poguessis queixar de cap discriminació ni de cap injustícia.

Hi ha un malnom per als progressistes que es mobilitzen en temes com els drets dels animals no-humans, per la grassofòbia o pel medi ambient; en diuen "los ofendidos", gent que va mirant de fer peneta i, al mateix temps, demanant avantatges o un tracte especial. Els blancs antiracistes o els homes feministes sovint són atacats des de l'extrema dreta amb l'argument que la seva (suposada o real) solidaritat és, en realitat, un paternalisme que només vol netejar la mala consciència. I és obvi que la crítica de dretes als "ofendidos" pot ser exagerada però no és absurda. Algunes mostres de solidaritat més o menys episòdica amb grups minoritaris que surten la mala consciència de grups privilegiats (sovint d'universitaris) pateixen un punt de sobreactuació, un excés retòric o una pruija de caràcter justicier una mica excessiva. "Ofendido" cal recordar-ho és un mot que usa només l'extrema dreta. Hi ha fins i tot un llibre

de Lucía Lijtmaer sobre aquesta qüestió – (cf. *Ofendidos. Sobre la criminalización de la protesta*, 2019) que planteja si l'ús d'aquest vocabulari despectiu amaga interessos ideològics en una mena de guerra cultural. Però cal reconèixer que molts grups minoritària cauen el perill d'exagerar les situacions d'opressió, fent-se ressò de situacions cada cop més subjectives, i de demandes (sobretot provinents de minories sexuals) amb gustos cada cop més exòtics.

La moralina amb regust polític té un gran pes en la mobilització social a l'època de les xarxes socials. A Facebook i a Twitter està creixent cada cop més el nombre de gent que consideren que tenen drets específics pel fet de formar part de determinades minories, sobretot en l'àmbit sexual, sense preguntar-se per les obligacions ni per les responsabilitats. Un neopuritanisme pseudoprogressista, –que en bona part deriva de les posicions defensades per la feminista Andrea Dworkin cap a la dècada de 1990– considera, per exemple, que els acudits s'han de sotmetre a censura. Però, a la pràctica, queixant-se contra els estereotips sovint se'n creen de nous. Tan absurda és la llegenda negra com la llegenda blanca. L'excés d'acusacions de “fòbia” i de discriminació adreçats des de grups minoritaris contra el homes blancs, heterosexuales i classe mitjana, que consideren carregats de prejudicis –i sovint promogudes per moviments polítics d'extrema esquerra– ha acabat provocant conseqüències secundàries no desitjades, com ara l'aparició de moviments “hetero proud” i d'orgull blanc.

Caldria preguntar-se, però, si els moviments “body positive” i els qui lluiten contra la grassofòbia són “ofendidos”. Òbviament, resulta molt fàcil satiritzar-los i en la cultura occidental existeix des de ben antic el tòpic del grassonet simpàtic, superficial i una mica curt intel·lectualment. La caricatura i el grotesc sempre han estat fàcils d'aplicar als grassos. I sovint han aconseguit que les persones amb sobrepès interioritzin un greu malestar emocional que les incapacita en un grau més o menys alt.

No és el mateix patir una dismorfòbia (així s'anomena el malestar emocional que pot produir-li a algú una determinada característica física pròpia) que ser socialment discriminat per gras. Pateix dismorfòbia, per exemple, qui se sent malament amb ell mateix perquè considera que el seu nas és massa llarg, o els seus pits són massa grossos o massa petits. La dismorfòbia actua bàsicament contra la mateixa persona (que es conceptua negativament ella mateixa) i pot ser molt incapacitant, fins amb un contingut masoquista. La discriminació contra els grassos no és d'aquesta mena. No és cap emoció malaltissa, exagerada, personal i subjectiva que interioritzem i ens fa mal. En la dismorfòbia influeix molt la pressió social, els comentaris escolars, la situació familiar, però aquests factors són elaborats per cadascú d'una manera diferent. Algú pot esfondrar-se emocionalment per un comentari que fet per una altra persona o en un altre moment no li produiria cap problema. Però la grassofòbia no és un problema de sentir-se més o menys ofès en un moment concret. És una situació de pressió social irresistible i constant que ataca les característiques físiques d'una persona i, en especial, el seu pes. En la grassofòbia hi ha una situació objectiva de discriminació mèdica (els llits d'hospital no estan pensats per a gent de més de 110 quilograms, per exemple) i una discriminació laboral i salarial objectivable.

Que vivim en una “cultura de la queixa” és un fet objectiu i, per això mateix, si volem evitar que qualsevol vagi per la vida exhibint laments i marramaus per discriminacions irrealment suposades, és molt important establir alguna forma de vigilància o algun criteri de conflictivitat mínima per decidir quines són formes de discriminació reals i quines no ho són. El criteri més clar (o menys conflictiu) per establir si estem (o no) davant una discriminació és determinar si en trobem davant un fet que succeeix al món intersubjectiu o si estem davant un estat d'ànim (subjectiu). Posem un exemple. Algú pot imaginar-se (subjectivament) que el seu nas és massa llarg o els seus pits són massa petits. Aquest fet pot provocar-li un dolor emocional intens, que és lamentable com tota forma de dolor, però que no implica una discriminació. En canvi estar gras i ser blasmat per això en persona o en comentaris a Twitter no és una qüestió d'imaginació, sinó una dada o un fet. En aquest sentit es pot parlar d'una discriminació objectiva, que sovint

inclou també un patiment emocional intens i un cert (auto) odi. La grassofòbia va, doncs, més enllà de la cultura de la queixa.

Hi ha discriminació quan hi ha marginació, exclusió, segregació o apartament per algun fet objectiu: són discriminacions les que es produeixen per raça, sexe, etc. La grassofòbia és una discriminació per pes, objectivable, que segrega i exclou –i en aquest sentit compleix sobradament amb el criteri jurídic bàsic per determinar la discriminació. Produeix, a més, vergonya i malestar en les persones que la pateixen. I èticament atempta, a més contra el principi d'autonomia, perquè el meu cos no és patrimoni ni incumbència dels altres. No es pot considerar, doncs, que la denúncia de la grassofòbia sigui una forma de cultura de la queixa, sinó que en la discriminació als grassos quelcom més profund. Podria ser discutible que com a conducta discriminatòria la grassofòbia hagi de tenir sanció legal però, en tot cas, i com a mínim, es tracta d'una conducta no inclusiva que en una perspectiva de "civilització dels costums" hauria de ser un comportament a evitar.